

ЗАЙМАЛЬНЫ МАТЭРЫЯЛ

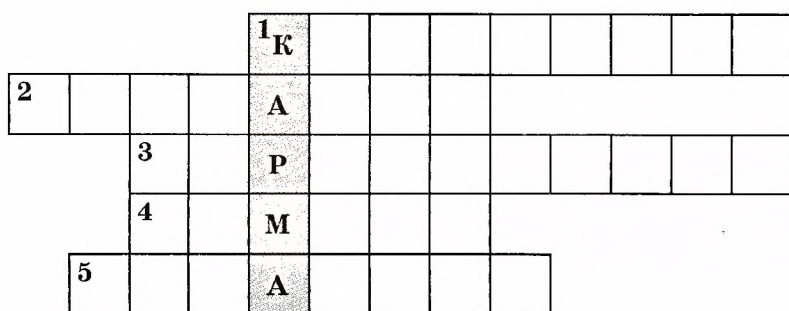
Н. А. МІХНОВІЧ,
настаўнік-метадыст сярэдняй школы № 9 г. Оршы

Жыццё і творчасць Івана Шамякіна

Займальны матэрыял для вучняў XI класа

ГАЛАВАЛОМКІ ПА АПОРНЫХ СЛОВАХ

Сцяжынкамі маленства і сталення

1. У гэтай вёсцы будучы пісьменнік вучыўся да пятага класа.

2. У гэтым горадзе ў час службы ў арміі Івана Шамякіна заспела Вялікая Айчынная вайна.

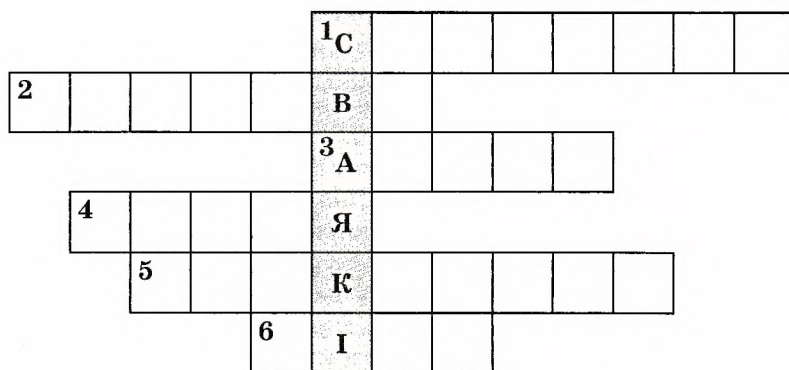
3. У гэтай вёсцы бацька пісьменніка стаў працаваць лесніком з 1925 года.

4. Горад, у якім Іван Шамякін вучыўся ў тэхнікуме будаўнічых матэрыялаў.

5. Пасля заканчэння тэхнікума (1940) быў накіраваны на працу ў горад...

Адказы: 1 — Краўцоўка; 2 — Мурманск; 3 — Цярэшкавічы; 4 — Гомель; 5 — Беласток.

Блізкія і родныя Івана Шамякіна

1. Імя маці Івана Шамякіна.

2. Дзявочае прозвішча жонкі Івана Шамякіна.

3. Імя малодшай дачкі пісьменніка, яна — тэкстолаг, укладальнік кнігі «Іван Шамякін: летапісец эпохі» (2010).

4. Імя жонкі Івана Шамякіна.

5. Імя сына Івана Шамякіна.

6. Імя дзеда па бацьку.

Адказы: 1 — Сынклета; 2 — Кротава; 3 — Алеся; 4 — Марыя; 5 — Аляксандр; 6 — Міна.

Героі твораў Івана Шамякіна

1. Прозвішча галоўнага героя пенталогіі «Трывожнае шчасце».

2. Гэты герой — адзін з тых, хто змог высветліць праўду пра падполле і выкрыць кар'ерыста Гукана (раман «Сэрца на далоні»).

3. Прозвішча гераіні рамана «Глыбокая плынь», якая выратавала ў гады вай-

ны яўрэйскага хлопчыка, па прафесіі яна настаўніца.

4. Прозвішча галоўнай гераіні апавесці «Гандлярка і паэт», яе вобраз у творы складаны, супярэчлівы.

5. Ён — таленавіты архітэктар, носьбіт стваральнай ідэі, змагаецца за прыгожы горад («Атланты і карыятыды»).

1				Т					
			2	Р					
			3	А					
			4	Я					
5				Н					
		6		А					
7				В					
			5	А					

6. Ён — юнак-рамантык, паэт, палымяны патрыёт, прозвішча гэтага героя — Гапанюк. А які яго творчы псеўданім? («Гандлярка і паэт»).

7. Яго прафесія — журналіст, працуе ў абласной газеце, дзейсны і актыўны, настойлівы ў пошуку праўды і справядлівасці («Сэрца на далоні»).

8. Імя гераіні рамана «Сэрца на далоні», яна — медсястра, прадстаўнік маладога пакалення.

Адказы: 1 — Шапятавіч; 2 — Яраш; 3 — Маеўская; 4 — Ляновіч; 5 — Карнач; 6 — Шпак; 7 — Шыковіч; 8 — Маша.

ЛІТАРАТУРАЗНАЎЧЫЯ ГУЛЬНІ

Выканайце заданні па творчасці Івана Шамякіна ў прапанаваных табліцах.

1. Экранізацыя твораў Івана Шамякіна.

Злучыце разам назвы кінастужак, гады іх экранізацый і прозвішчы рэжысёраў, што працавалі над імі.

Назва кінастужкі	Год стварэння	Прозвішча рэжысёра
I) «Сэрца на далоні»	А) 1994	1) Аляксандр Гутковіч
II) «Хлеб пахне порахам»	Б) 1980	2) Маргарыта Касымава, Іван Паўлаў
III) «Атланты і карыятыды»	В) 1964	3) Віктар Карпілаў
IV) «Вазьму твой боль»	Г) 1964	4) Аляксандр Карпаў
V) «Шлюбная ноч»	Д) 1973	5) Міхаіл Пташук
VI) «Эпілог»		6) Вячаслаў Нікіфараў
VII) «Глыбокая плынь»	Е) 2005	7) Ігар Дабралюбаў

Адказы: I — В, 3; II — Б, 6; III — В, 1; IV — Б, 5; V — Б, 4; VI — В, 7; VII — Е, 2.

2. Празаічныя творы.

Дадайце ў табліцу звесткі, якіх не хапае.

Назва твора	Героі	Жанр
«Помста»		аповесць
	Таццяна Маеўская	
	Лемяшэвіч, Бародка, Валатовіч, Алёша Касцянок	

Назва твора	Героі	Жанр
«Сэрца на далоні»		
«Атланты і карыятыды»		
	Іван Батрак, Шышковіч	
		пенталогія
«Гандлярка і паэт»		

Адказы

Назва твора	Героі	Жанр
«Помста»	Маёр Раманенка	аповесць
«Глыбокая плынь»	Таццяна Маеўская	раман
«Крыніцы»	Лемяшэвіч, Бародка, Валатовіч, Алёша Касцянок	раман
«Сэрца на далоні»	Яраш, Шыковіч, Гукан, Зося, Маша, Славік, Тарас	раман
«Атланты і карыятыды»	Максім Карнач, Шугачоў, Сасноўскі	раман
«Вазьму твой боль»	Іван Батрак, Шышковіч	раман
«Трывожнае шчасце»	Саша Траянава, Пятро Шапятавіч, Сяня Пясоцкі, Сцяпан Кідала, Лялькевіч	пенталогія
«Гандлярка і паэт»	Вольга Ляновіч	аповесць

3. Чацвёртае «лішняе». У кожным пераліку твораў або герояў вызначце чацвёртае «лішняе». Адказ абгрунтуйце.

Найменні	Чацвёртае «лішняе»	Абгрунтаванне
«Хлеб», «Бацькі і дзеці», «Аксана», «Ах, Міхаліна, Міхаліна...»		
«Дзеці настаўніцы», «Снежныя зімы», «Сэрца на далоні», «Вазьму твой боль»		
«Помста», «Гандлярка і паэт», «Шлюбная ноч», «Глыбокая плынь»		
«Непрыгожая», «Начныя зарніцы», «Агонь і снег», «Мост»		

Найменні	Чацвёртае «лішняе»	Абгрунтаванне
«І змоўклі птушкі», «Атланты і карыятыды», «Выгнанне блудніцы», «Не верце цішыні»		
«Эшалон прайшоў», «Злая зорка», «Зеніт», «Вялікая княгіня»		
«Сатанінскі тур», «Зеніт», «Палеская мадонна», «Без пакаяння»		
Алесь Гапанюк, Вольга Ляновіч, Пятро Шапятовіч, Лена Бароўская		
Яраш, Шыковіч, Гукан, Карнач		

Адказы

Найменні	Чацвёртае «лішняе»	Абгрунтаванне
«Хлеб», «Бацькі і дзеці», «Аксана», «Ах, Міхаліна, Міхаліна...»	«Ах, Міхаліна, Міхаліна...»	Гэта аповесць, астатнія творы — апавяданні.
«Дзеці настаўніцы», «Снежныя зімы», «Сэрца на далоні», «Вазьму твой боль»	«Дзеці настаўніцы»	Гэта апавяданне, астатнія творы — раманы.
«Помста», «Гандлярка і паэт», «Шлюбная ноч», «Глыбокая плынь»	«Глыбокая плынь»	Гэта раман, астатнія творы — аповесці.
«Непрыгожая», «Начныя зарніцы», «Агонь і снег», «Мост»	«Непрыгожая»	Гэта апавяданне, астатнія творы — аповесці, што ўваходзяць у пенталогію «Трывожнае шчасце».
«І змоўклі птушкі», «Атланты і карыятыды», «Выгнанне блудніцы», «Не верце цішыні»	«Атланты і карыятыды»	Гэта раман, астатнія творы — п’есы.
«Эшалон прайшоў», «Злая зорка», «Зеніт», «Вялікая княгіня»	«Эшалон прайшоў»	Гэта кінааповесць, астатнія творы — раманы.
«Сатанінскі тур», «Зеніт», «Палеская мадонна», «Без пакаяння»	«Зеніт»	Гэта раман, астатнія — аповесці.
Алесь Гапанюк, Вольга Ляновіч, Саша Траянава, Лена Бароўская	Саша Траянава	Гэта гераіня пенталогіі «Трывожнае шчасце», астатнія — з аповесці «Гандлярка і паэт».
Яраш, Шыковіч, Гукан, Карнач	Карнач	Гэта герой з рамана «Атланты і карыятыды», астатнія — з рамана «Сэрца на далоні».

4. Даты і факты. У якія гады выйшлі з друку пералічаныя ніжэй творы Івана Шамякіна?

Назва твора	Год выдання
1) Раман «Глыбокая плынь»	
2) Пенталогія «Трывожнае шчасце»	
3) Раман «Сэрца на далоні»	

Назва твора	Год выдання
4) Раман «Вазьму твой боль»	
5) Аповесць «Гандлярка і паэт»	
6) Раман «Злая зорка»	

Адказы: 1 — 1949; 2 — 1964; 3 — 1964; 4 — 1964; 5 — 1976; 6 — 1993.

5. Пазнайце літаратурны твор па апісанні.

Назва твора	Апісанне твора
	1) Гэты раман — адзін з першых твораў пра партызанскую барацьбу супраць фашысцкіх захопнікаў. У яго цэнтры — лёс сям’і Маеўскіх.
	2) Гэта найбольш аўтабіяграфічны твор пісьменніка. Ён раскрывае агульныя тыповыя рысы маладога пакалення, на долю якога выпалі суровыя выпрабаванні і нягоды ў гады Вялікай Айчыннай вайны.
	3) Героі гэтага твора журналіст Шыковіч і хірург Яраш пераадольваюць страх і выступаюць супраць «гуканаўшчыны».
	4) У творы апавядаецца пра гарадское падполле ў час вайны. Паказаны лёс камароўскай гандляркі, якая была вымушана жыць у Мінску ў перыяд акупацыі. Каханне перайначвае, мяняе да лепшага гэтую звычайную жанчыну.
	5) У творы раскрыты актуальныя па тым часе праблемы архітэктуры, гарадскога будаўніцтва, канфлікты, творчыя спрэчкі, шырокія і разнастайныя сувязі і ўзаемаадносіны людзей у працы і быццё.
	6) У рамане пісьменнік паказвае жыццё беларускай вёскі, але разам з тым гэта твор і пра вайну, пра страшэнныя наступствы для тых, хто выйшаў з яе пекла. Герой твора Іван Батрак — прадстаўнік таго пакалення, якое асіраціла вайна.
	7) Першы беларускі раман пра чорнобыльскую катастрофу. Трагедыя Чарнобыля раскрыта ў творы на прыкладзе лёсаў сямей Пустаходаў і Пільчанкаў.

Адказы: 1 — «Глыбокая плынь»; 2 — «Трывожнае шчасце»; 3 — «Сэрца на далоні»; 4 — «Гандлярка і паэт»; 5 — «Атланты і карыятыды»; 6 — «Вазьму твой боль»; 7 — «Злая зорка».

6. Пазнайце, з якіх твораў Івана Шамякіна прыведзеныя ніжэй радкі.

Вытрымкі з твора	Назва твора
1) «У родную вёску Таццяна прыйшла адвячоркам, на захадзе сонца. Выйшаўшы з лесу і ўбачыўшы знаёмыя хаты такімі, якімі яна бачыла іх на працягу ўсяго свайго свядомага жыцця, яна спачатку здзівілася, а потым так узрадавалася, што ажно нешта сціснула грудзі і буйныя слёзы закапалі з вачэй».	

Вытрымкі з твора	Назва твора
2) «У поўнай форме — зашпілены на ўсе гузікі, абуты — набліжаўся ён да вёскі, ахутанай залатым пылам: заходзіла сонца, вяртаўся з поля статак. Боязь і радасць. Трывога і лепшая надзея, няўпэўненасць і юнацкая задзірыстая рашучасць перамяшаліся ў дзіўнае і вельмі салодкае пачуццё».	
3) «Горад стаіўся, апусцеў, рэдка дзе з’яўляўся такі ж, як яна, насцярожаны прахожы. Нават на Савецкай і Пушкінскай, дзе ніколі не спыняўся рух, дзе з пачатку вайны і ўначы гуло і дрыжала ад танкаў і грузавікоў, цяпер не было ні машын, ні людзей».	
4) «— Вы вярнулі мне жыццё. Якое дзякуй трэба сказаць за адно гэта! Але вы вярнулі не толькі жыццё. Вы вярнулі мне веру ў людзей, у іх дабрату... Дзякуй Вам за ўсё, за ўсё — вось словы, што выходзяць з глыбіні майго сэрца, якое Вы трымалі на далоні».	
5) «Дваццаць гадоў я праектаваў так, каб эканоміць на кожным метры, на кожнай лесвічнай пляцоўцы, на камунікацыях, на пажарнай лесвіцы, на кустах у двары. Я наступіў на горла ўласнай песні. Ахвяраваў талентам, творчым прэстыжам... Але мне пайшоў шосты дзясятак... І я не страціў надзеі збудаваць нешта такое, чым бы людзі любаваліся! Ды не проста любаваліся! Дзе людзям было б зручна, прыгожа жыць».	
6) «Але тут жа следам за шчасцем, за радасцю, як абвал у гарах, імгненна абрушылася цяжкімі ледзянымі смяртэльна страшнымі глыбамі тое — яго мінулае, маленства яго. І зноў стаў перад ім Шышка. Як прывід».	
7) «Сапраўды, забыць гэта нельга, думаў Уладзімір Паўлавіч, едучы ў Бабіна, адкуль у той дзень трэба было праводзіць няхай і недалёка — за сотню верст — не аднаго — паўтысячы людзей. О, колькі цяжэй ім адарвацца ад гэтай забруджанай, але роднай зямлі!»	

Адказы: 1 — «Глыбокая плынь»; 2 — «Непаўторная вясна» (з пенталогіі «Трывожнае шчасце»); 3 — «Гандлярка і паэт»; 4 — «Сэрца на далоні»; 5 — «Атланты і карыятыды»; 6 — «Вазьму твой боль»; 7 — «Злая зорка».

ЛІТАРАТУРНЫ ДЫКТАНТ

Дадайце неабходныя звесткі ў наступныя сказы.

1. Іван _____ Шамякін нарадзіўся _____ года ў вёсцы _____ раёна _____ вобласці ў _____ сям'і.

2. Сям'я была малазямельнай, і бацька з _____ года пачаў працаваць _____ у Цярэшкавічах, пад Нова-Беліцай.

3. У _____ годзе сям'я пераехала на новае месца бацькавай службы — у «стражу» пад Пясочнай Будай Церахоўскага раёна.

4. У школу пайшоў толькі з _____ гадоў.

5. Да пятага класа вучыўся ў вёсцы _____.

6. У _____ годзе, закончыўшы сем класаў _____ школы, паступіў у _____.

7. У _____ годзе Іван Шамякін закончыў тэхнікум і быў накіраваны на працу ў г. Беласток на _____ у якасці _____.

8. У _____ гадах — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Ваяваў пад _____, вызваляў _____, удзельнічаў у баях на _____.

9. У _____ годзе І. Шамякін напісаў на беларускай мове аповяданне «_____».

10. У _____ года І. Шамякін удзельнічаў у рабоце першага пасляваеннага пленума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР.

11. З _____ па _____ гады настаўнічаў у вёсцы Пракопаўка Церахоўскага раёна.

12. У _____ годзе паступіў на завочнае аддзяленне Гомельскага педагагічнага інстытута.

13. У _____ годзе прыняты ў Саюз пісьменнікаў СССР.

14. У _____ годзе скончыў раман «Глыбокая плынь», які быў выдадзены ў _____ годзе. У гэтым жа годзе пераехаў з сям'ёй у _____.

15. У _____ годзе скончыў Рэспубліканскую партыйную школу пры ЦК КПБ.

16. З _____ года — галоўны рэдактар альманаха «Советская Отчизна» (цяпер часопіс «_____»).

17. У _____ годзе І. Шамякіну за раман «Глыбокая плынь» была прысуджана _____.

18. У 1952 годзе з'явіўся раман пісьменніка «_____».

19. З _____ года — намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

20. У 1957 годзе скончыў работу над раманам «_____».

21. У _____ годзе была надрукавана аповесць І. Шамякіна «Непаўторная вясна», з якой пачынаецца пенталогія, у гэты цыкл таксама ўваходзяць аповесці «_____» (1958), «_____» (1959), «_____» (1959), «_____» (1965), — усе яны аб'яднаны агульнай назвай «_____».

22. У 1959 годзе пісьменніку прысуджана Літаратурная прэмія імя _____ за раман «_____».

23. Завяршаючы работу над апошнімі аповесцямі «Трывожнага шчасця», І. Шамякін адначасова стварае раман «_____».

24. У 1968 годзе за раман «_____» і кнігу «_____» прысуджана _____.

25. З 1976 па 1980 гады І. Шамякін — _____.

26. У _____ годзе прысвоена званне народнага пісьменніка БССР.

27. У 1978 годзе за кнігу «Гандлярка і паэт. Шлюбная ноч» прысуджана Літаратурная прэмія _____.

28. З _____ года — галоўны рэдактар выдавецтва «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя».

29. У 1981 годзе прысвоена званне _____.

30. У 1982 годзе за кінафільм «Вазьму твой боль» адзначаны _____ у галіне тэатральнага мастацтва, кінематаграфіі, радыё і тэлебачання.

31. І. Шамякін — акадэмік АН Беларусі з _____ года.

32. Памёр Іван Пятровіч Шамякін _____ года.

33. Пахаваны на _____ у _____.

34. Імем пісьменніка названа адна з вуліц _____.

35. У гонар Івана Шамякіна названы _____
_____ дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт.

36. У Мінску, на фасадзе дома № 11 па вуліцы _____, у якім пісьменнік жыў з 1969 па 2004 год, усталявана _____.

37. У 2006 годзе ў _____
_____ устаноўлены бюст І. Шамякіна
(скульптар Дзмітрый Папоў).

38. Пасмяротна выдадзены Збор твораў Івана Шамякіна ў _____ тамах.

Адказы

1. Іван *Пятровіч* Шамякін нарадзіўся 30 *студзеня* 1921 года ў вёсцы *Карма Добрушскага* раёна *Гомельскай* вобласці ў *сялянскай* сям'і.

2. Сям'я была малаземельнай, і бацька з 1925 года пачаў працаваць *лесніком* у Цярэш-кавічах, пад Нова-Беліцай.

3. У 1927 годзе сям'я пераехала на новае месца бацькавай службы — у «стражу» пад Пясочнай Будай Церахоўскага раёна.

4. У школу пайшоў толькі з *дзевяці* гадоў.

5. Да пятага класа вучыўся ў вёсцы *Краўцоўка*.

6. У 1936 годзе, закончыўшы сем класаў *Макаеўскай* школы, паступіў у *Гомельскі тэхнікум будаўнічых матэрыялаў*.

7. У 1940 годзе Іван Шамякін закончыў тэхнікум і быў накіраваны на працу ў г. Беласток на *цагляны завод* у якасці *тэхніка-тэхнолага*.

8. У 1941—1945 гадах — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Ваяваў пад *Мурманскам*, вызваляў *Польшчу*, удзельнічаў у баях на *Одэры*.

9. У 1944 годзе І. Шамякін напісаў на беларускай мове апавяданне «*У снежнай пустыні*».

10. У *снежні* 1945 года І. Шамякін удзельнічаў у рабоце першага пасляваеннага пленума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР.

11. З 1945 па 1948 гады настаўнічаў у вёсцы Пракопаўка Церахоўскага раёна.

12. У 1946 годзе паступіў на завочнае аддзяленне Гомельскага педагагічнага інстытута.

13. У 1947 годзе прыняты ў Саюз пісьменнікаў СССР.

14. У 1948 годзе скончыў раман «Глыбокая плынь», які быў выдадзены ў 1949 годзе. У гэтым жа годзе пераехаў з сям'ёй у *Мінск*.

15. У 1950 годзе скончыў Рэспубліканскую партыйную школу пры ЦК КПБ.

16. З 1950 года — галоўны рэдактар альманаха «Советская Отчизна» (цяпер часопіс «*Нёман*»).

17. У 1951 годзе І. Шамякіну за раман «Глыбокая плынь» была прысуджана *Дзяржаўная прэмія СССР*.

18. У 1952 годзе з'явіўся раман пісьменніка «*У добры час*».

19. З 1954 года — намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

20. У 1957 годзе скончыў работу над раманам «*Крыніцы*».

21. У 1957 годзе была надрукавана аповесць І. Шамякіна «Непаўторная вясна», з якой пачынаецца пенталогія, у гэты цыкл уваходзяць таксама аповесці «*Начныя зарніцы*» (1958), «*Агонь і снег*» (1959), «*Пошукі сустрэчы*» (1959), «*Мост*» (1965), — усе яны аб'яднаны агульнай назвай «Трывожнае шчасце».

22. У 1959 годзе пісьменніку прысуджана Літаратурная прэмія імя *Якуба Коласа* за раман «*Крыніцы*».

23. Завяршаючы работу над апошнімі апавесцямі «Трывожнага шчасця», І. Шамякін адначасова стварае раман «*Сэрца на далоні*».

24. У 1968 годзе за раман «*Сэрца на далоні*» і кнігу «*Трывожнае шчасце*» прысуджана *Дзяржаўная прэмія БССР імя Якуба Коласа*.

25. З 1976 па 1980 гады І. Шамякін — *першы сакратар праўлення СП БССР*.

26. У 1972 годзе прысвоена званне народнага пісьменніка БССР.

27. У 1978 годзе за кнігу «Гандлярка і паэт. Шлюбная ноч» прысуджана Літаратурная прэмія *Міністэрства абароны СССР*.

28. З 1980 года — галоўны рэдактар выдавецтва «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя».

29. У 1981 годзе прысвоена званне *Герой Сацыялістычнай Працы*.

30. У 1982 годзе за кінафільм «Вазьму твой боль» адзначаны *Дзяржаўнай прэміяй БССР* у галіне тэатральнага мастацтва, кінематаграфіі, радыё і тэлебачання.

31. І. Шамякін — акадэмік АН Беларусі з 1994 года.

32. Памёр Іван Пятровіч Шамякін 14 *кастрычніка* 2004 года.

33. Пахаваны на *Усходніх могілках* у Мінску.

34. Імем пісьменніка названа адна з вуліц *Мінска*.

35. У гонар І. Шамякіна названы *Мазырскі* дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт.

36. У Мінску, на фасадзе дома № 11 па вуліцы *Янкі Купалы*, у якім пісьменнік жыў з 1969 па 2004 год, усталявана *памятная дошка*.

37. У 2006 годзе ў вёсцы *Карма Добрушскага* раёна ўстаноўлены бюст І. Шамякіна (скульптар Дзмітрый Папоў).

38. Пасмяротна выдадзены Збор твораў Івана Шамякіна ў 23 тамах.

